

sumus: numquid membra longe sunt a capite? Si essent longe, et
 divisa essent, non diceret: *Ecce ego vobiscum sum usque in consum-* cc 2178
mationem saeculi. Si separata essent, non de caelo diceret: *Saule,*
Saule, quid me persequeris? Si non in nobis esset, non diceret: *Esu-*
rivi, et dedistis mihi manducare; et cum illi dicerent: *Quando te* 45
vidimus esurientem?, respondit: *Cum uni ex minimis meis fecistis,*
mibi fecistis. Ecce populus, ecce appropinquans Israel; et cum illo
 modo spe, postea re.

Conversi ad dominum.

IN PSALMUM CLIX

(1.) Laudemus dominum et in voce et in intellectu et in mi 1949
 opere bono, et sicut nos hortatur iste psalmus, cantemus ei canti-
 cum novum. Sic enim coepit: CANTATE DOMINO CANTICUM
 NOVUM. Vetus homo, vetus canticum: novus homo, novum can-
 ticum. Vetus testamentum, vetus canticum: novum testamentum, 5
 novum canticum. In vetere testamento promissiones sunt tempo-
 rales et terrena. Quisquis terrena diligit, vetus canticum cantat:
 qui vult cantare canticum novum, diligit aeterna. Ipsa dilectio
 nova est et aeterna. Ideo semper nova, quia numquam veterescit.

42sq. Matth. 28,20   43sq. Act. 9,4   44 Matth. 25,35   45sq. Ibid. 25,37
 46sq. Ibid. 25,40

π : α ($V_2 Mc_1$) δ ($A H_1$) λ : πU ε : $N A n_4$ γ_1 : $C_1 P_7 S o_1$ ζ : $P_6 T K$
 (exc.) P_{23} lectiones selectae: $D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 w, \alpha_2$ (= $F_2 F M c_i$)
 1, 1 laudemus ... 9 veterescit] Ps. Aug. 843   3 cantate] inc. K 4 vetus¹ ...
 canticum²] cf. Prosp. lib. sent. 82 (cc 68A, p. 276)   8 aeterna] des. K

42 sum om. U | in] ad $C_1 P_7 P_6 ma$ 45 dedistis] non praem. δ | dicerent illi
 tr. $\pi \varepsilon P_{23} ma$ 46 esurientem] et pavimus add. α 47 mihi fecistis om. γ_1
 49 conversio ε | conversi ad dominum (cf. en. 143,19,24; 144,25,8; 148,17,48;
 150,8,25 app. ad l.) om. $U \gamma_1 ma$

In ps. CLIX.   1, 1 laudate γ_1 2 ipse γ_1 | ei] et π ; ei et add. ε 3 coepit]
 incipit δ 6 veteri $\alpha \zeta P_{23} Y ma$ 8 diligit δ 9 veterascit $V_2 A n_4 \zeta P_{23} ma$

10 Nam si bene consideres, antiquum est hoc, quod modo est
 novum. Numquid, fratres mei, vita aeterna modo nata est? Vita
 aeterna ipse Christus est, et secundum divinitatem non modo
 natus est, quia: *In principio erat verbum, et verbum erat apud*
 15 *per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil.* Si quae per ipsum
 facta sunt antiqua sunt, quid est ipse per quem facta sunt? Quid,
 nisi aeternus et patri coaeternus? Sed nos delapsi in peccatum
 pervenimus ad vetustatem. Nostra enim vox est in illo psalmo
 ubi dicitur cum gemitu: *Inveteravi in omnibus inimicis meis.* Inve-
 20 *teravit homo per peccatum, innovatur per gratiam.* Omnes ergo
 qui innovantur in Christo, ut ad vitam aeternam incipiant perti-
 nere, canticum novum cantant.

(2.) Et hoc canticum pacis est, canticum hoc caritatis est.
 Quisquis se a coniunctione sanctorum separat, non cantat canti-
 cum novum. Secutus est enim veterem animositatem, non novam
 caritatem. In nova caritate quid est? Pax, vinculum sanctae socie-
 5 *tatis, compago spiritualis, aedificium de lapidibus vivis.* Ubi est
 hoc? Non in uno loco, sed per universum orbem terrarum. Audi
 hoc de alio psalmo, sic dicit: *Cantate domino canticum novum,*
 cc 2179 *cantate domino omnis terra.* Ex hoc intellegitur quia qui non cum
 omni terra cantat, vetus canticum cantat, quaelibet verba de ore
 10 eius procedant. Quid enim attendo quid sonet, cum video quid
 cogitet? ‘Et tu, inquis, vides quid cogitet?’ Facta indicant. Nam

1, 13–15 Ioh. 1,1–3   19 Ps. 6,8   2, 5 aedificium ... vivis] cf. 1 Petr. 2,5
 7sq. Ps. 95,1

$\pi: \alpha (V_2 Mc_1) \delta (A H_1) \quad \lambda: \pi U \quad \varepsilon: N A n_4 \quad \gamma_1: C_1 P_7 S o_1 \quad \zeta: P_6 T \quad P_{23}$
lectiones selectae: D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 w, \alpha_2 (= F_2 F Mc_1)

10 consideras $\pi N^l A n_4 \zeta P_{23}$ | quod modo π ; quomodo $U P_3 P_5$; quomodo
 ergo *cett. ma* 11 vita aeterna¹] vitam aeternam δ | modo nata] donata γ_1
 12 Christus ipse *tr. \gamma_1 P_6* 13 est] est *om. \gamma_1* 20 per¹] propter δ 21 ut *om.*
 δ 2, 9 canticum vetus *tr. X ma* 11 cogitet²] cogitem π

oculus in conscientiam non penetrat. Attendo quid agat, et ibi intellego quid cogitet. Neque enim si quisque verbi gratia comprehenderit hominem in furto, in homicidio, in adulterio, cogitationes ipsius in corde videt, sed in factis. Sunt quaedam quae
 15 intus latent, sed sunt et multa quae procedunt in opera et manifesta fiunt etiam hominibus. Cum ergo essent illi qui se a com-
 page caritatis Christi et a societate sanctae ecclesiae separarunt mali intus apud se – non noverat nisi deus –, venit tentatio, sepa-
 ravit illos et patefecit hominibus quod noverat deus. Non enim
 20 fructus ostenditur nisi in factis. Unde dictum est: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*. Dixit enim dominus ad quosdam, qui ovium vestitu se induunt, intus autem sunt lupi rapaces, et ne forte fragilitas humana dignoscere non posset lupum sub ovina pelle, ait: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*. Quaerimus fructus
 25 caritatis, invenimus spinas dissensionis. *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*. Ergo eorum canticum vetus est: cantemus nos canticum novum.

Iam diximus, fratres, omnis terra cantat canticum novum. Qui cum omni terra non cantat canticum novum, dicat quod
 30 vult, linguis sonet ALLELUIA, dicat tota die, dicat tota nocte; non valde aures meae inclinantur ad vocem cantantis, sed quaero mores operantis. Interrogo enim, et dico: ‘Quid est quod cantas?’

21sq. Matth. 7,16.20   22sq. dixit ... rapaces] cf. Matth. 7,15   29 diximus] cf. supra 2,9sq.

π : α ($V_2 Mc_1$) δ ($A H_1$) λ : $\pi U f_3$ ε : $N A n_4$ γ_1 : $C_1 P_7 S o_1$ ζ : $P_6 T P_{23}$ *lectiones selectae*: $D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 w, \alpha_2 (= F_2 F Mc_1)$ || 2, 26 cognoscetis] *inc. f_3*

---

12 conscientia U 13 si *rep.* δ | quis δ | apprehendit α 15 sunt *om.* α
 18 Christi caritatis *tr. X ma* | a *om.* $Y ma$ 19 tentatio] et *praem.* $\varepsilon \zeta$
 20 homines δ 21 ostenditur fructus *tr.* δ 24 possit $\pi \varepsilon$ 27 canticum eorum *tr. X ma*   30 qui ... novum *om.* α 31 lingua α | sonat δ | tota!] toto $U f_3$ | dicat² *om.* $C_1 P_7$ 32 aures meae $f_3 al.$; auris mea π | inclinantur] et *praem.* δ | morem α 33 operantium δ

Respondet: ALLELUIA. Quid est ALLELUIA? 'Laudate deum'.
 35 Veni, simul laudemus deum. Si tu laudas deum et ego laudo
 deum, quare in discordia sumus? Caritas laudat deum, discordia
 blasphemat deum. (3.) Et vultis iam nosse ubi cantetis canticum
 novum? Quae dicturus est in ipso psalmo, videte quomodo fiant,
 et ubi fiant, utrum per omnes gentes fiant ista, an in una aliqua
 parte terrarum, et hinc plenius intellegetis ad quem pertineat can-
 5 ticum novum. Iam quidem manifestum est illud quod de alio
 psalmo commemoravi: *Cantate domino canticum novum*. Et ut
 ostenderet in cantico novo esse fructum caritatis et unitatis, addi-
 dit: *Cantate domino omnis terra*. Nemo se separet, nemo se dis-
 iungat: triticum es, ferto paleam quousque ventiletur. De area vis
 10 excuti? Etsi triticum esses, foris ab area invenirent te volatilia et
 colligerent te. Adde quia eo ipso quo discedis et volas, paleam te
 esse indicas, et quia levis eras, venit ventus, et de sub pedibus
 cc 2180 boum ablatu es. Qui autem triticum sunt, ferunt tritum: gau-
 dent, quia grana sunt, gemunt inter paleam, exspectant ventilato-
 15 rem, quem cognoscunt redemptorem. CANTATE DOMINO CANTI-
 CUM NOVUM.

LAUS EIUS IN ECCLESIA SANCTORUM. Haec est ecclesia
 sanctorum, ecclesia frumentorum toto terrarum orbe diffusorum,
 per agrum domini seminata, quod est hic mundus, ipso

3, 6 Ps. 95,1   8 Ps. 95,1   9 triticum ... ventiletur] Matth. 3,12
 14sq. exspectant ventilatorem] cf. Matth. 3,12; Luc. 3,17

π : α ($V_2 Mc_1$) δ ($A H_1$) λ : $\pi U f_3$ ε : $N A n_4$ γ_1 : $C_1 P_7 S o_1$ ζ : $P_6 T$
 K (exc.) P_{23} *lectiones selectae*: $D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 w, \alpha_2$ (= $F_2 F Mc_1$)
 3, 17 laus] *inc. K*   18 diffusorum] *des. K*

---

34 respondit δ | dominum $H_1 Y X ma$ 35 deum¹] dominum $H_1 Y X ma$
 deum²] dominum $X ma$ 36 deum²] dominum $X ma$ 37 dominum $X ma$
 3, 2 ipso *om.* γ_1 | fiat $N \gamma_1$ 3 fiant¹] fiat $N \gamma_1$ 4 intellegatis $f_3 al.$; intellegi-
 tis $\alpha U P_{23}$; intellegatis γ_1 5 illud *om.* α 10 etsi] si α | invenerint δ
 11 quo discedis] quod excedis $\varepsilon \gamma_1 \zeta P_{23} Y$ (quo P_{23} , excidis $C_1 P_7$) | et *om.* δ
 12 et¹ *ma*; sed *codd.*   14 grana] gravia α 19 quid δ

domino exponente, cum de seminante diceret quia *homo semina-* 20
vit bonum semen in agro suo, et venit inimicus, et superseminavit
zizania; et dixerunt pueri patris familias: Nonne bonum semen semi-
nasti in agro tuo? Unde hic sunt zizania? Et respondit ille: Inimicus
homo hoc fecit. Voluerunt colligere zizania, et compescuit illos
dicens: Sinite utraque crescere usque ad messem; et in tempore messis 25
dicam messoribus: Colligite primum zizania, et alligate fasciculos ad
comburendum ea; triticum autem meum reponite in horreo. Postea
interrogaverunt eum discipuli dicentes: Narra nobis parabolam
zizaniorum. Et ipse exponit omnia, ut nullus homo cordi suo mi 1951
tribuat quod ibi intellexerit, sed magistro caeli exponenti. Nemo 30
dicat: 'Exposuit sibi quomodo voluit'. Si parabolam prophetae
exponeret dominus, quando ipse per eos loquebatur quod dice-
bant, quis auderet dicere: 'Non sic deberet dicere, non sic deberet
exponere'? Multo magis, quando ipse exposuit quod ipse propo-
suit, quis auderet contradicere manifestae veritati? Cum ergo 35
hanc parabolam dominus exponeret, ait: Qui autem seminat
bonum semen, filius est hominis, se utique demonstrans. Bonum
vero semen filii sunt regni: ipsa est ecclesia sanctorum. Zizania
autem filii sunt maligni. Ager est hic mundus. Iam videte, fratres,
quia per mundum seminatum est bonum semen, et per mundum 40

20–24 Matth. 13,24–28   25–27 Matth. 13,30   28sq. Matth. 13,36
 36sq. qui ... hominis] Matth. 13,37   37–39 bonum² ... mundus] Matth.
 13,38

π : α ($V_2 Mc_1$) δ ($A H_1$) λ : $\pi U f_3$ ε : $N A n_4$ γ_1 : $C_1 P_7 S o_1$ ζ : $P_6 T$
 K (exc.) P_{23} *lectiones selectae*: $D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 w, \alpha_2$ (= $F_2 F Mc_1$)
 20 exponente] *des. f_3*

21 semen bonum *tr. γ_1* 22 pueri] servi $\gamma_1 P_6 ma$ | patri $\varepsilon \zeta P_{23} Y ma$ 23 et
om. $\gamma_1 ma$ | illis $\delta \varepsilon \zeta P_{23} Y X$, *om. α* 24 zizania δ 27 ea *om. αH_1*
 *horrea $\delta \varepsilon \zeta P_{23}$ 29 corde δ 30 nemo dicat *om. U* 31 dicat *om. π*
 33 non sic deberet dicere *U, om. cett. ma* | deberet² debere $\alpha N \gamma_1 \zeta P_{15} ma$;
 deberi δ 34 proposuit ipse *tr. X ma* 35 audet $\varepsilon \gamma_1 \zeta P_{23} Y P_{15} ma$ 37 est
 filius *tr. $\gamma_1 P_6 ma$* 40 seminatum ... mundum *om. $C_1 P_7$*

seminata sunt zizania. Numquid in parte triticum, et in parte zizania? Per totum triticum, et per totum zizania. Ager domini mundus est, non Africa. Non quomodo terra ista Getuliae fert sexagenum aut centenum, et Numidia fert denum: non sic est
 45 deo ager suus. Ubique illi fertur fructus, et centenus, et sexagenus, et tricenus; tu tantum vide quid velis esse, si cogitas ad domini fructum pertinere. Ergo ecclesia sanctorum, ecclesia catholica est. Ecclesia sanctorum non est ecclesia haeticorum. Ecclesia sanctorum illa est quam praesignavit deus antequam
 50 videretur, et exhibuit ut videretur. Ecclesia sanctorum erat ante in codicibus, modo in gentibus: ecclesia sanctorum antea tantummodo legebatur, nunc et legitur et videtur. Quando solum legebatur, credebatur; modo videtur, et contradicitur. LAUS EIUS IN ECCLESIA SANCTORUM.

cc 2181 (4.) LAETETUR ISRAEL IN EO QUI FECIT EUM. Quid est v. 2
 Israel? ‘Videns deum’: hoc enim interpretatur nomen Israel. Qui videt deum, in ipso laetetur, a quo factus est. Quid est ergo, fratres? Quia diximus nos ad ecclesiam pertinere sanctorum, num-
 5 quid iam videmus deum? Quomodo sumus Israel, si non videmus? Est quaedam visio huius temporis, erit altera visio futuri temporis: visio quae modo est, per fidem est, visio quae futura est, per speciem erit. Si credimus, videmus; si amamus, videmus.

4, 2 videns deum] cf. Hier. nom. hebr. 13,21; 63,22; 74,15; 76,20 (Lagarde)

π : α ($V_2 Mc_1$) δ ($A H_i$) λ : πU ε : $N An_4$ γ_1 : $C_1 P_7 So_1$ ζ : $P_6 T K$
 (exc.) P_{23} *lectiones selectae*: $D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 \omega, \alpha_2$ (= $F_2 F Mc_1$) || 47 ergo]
inc. K | sanctorum] *des. K* 53 laus] *inc. K* 4, 2 deum] *des. K* | qui] *inc. K*
 3 est¹] *des. K* 7 quae¹ ... 15 habitat] Ps. Aug. 844

41 in parte²] per totum λP_{15} 42 triticum] cum *add. \delta X* | et *om. \gamma_1*
 43 terrae istae Getulia $\gamma_1 ma$; terra ista Getulia $Y P_5 D$ | affert $P_{23} Y$ 45 illi]
 ille $C_1 P_7$ 47 dominum γ_1 49 ipsa γ_1 | deus *om. \delta* 50 antea $X ma$
 4, 2 Israel²] eius δ 3 fratres ergo *tr. \delta* 4 ad ecclesiam nos *tr. \gamma_1* | sancto-
 rum pertinere *tr. \delta*

Quid videmus? Deum. Ubi est ipse deus? Interroga Iohannem: *Deus caritas est*. Benedicamus nomen eius sanctum, et gaudeamus in deo, si gaudemus in caritate. Quisquis habet caritatem, utquid illum mittimus longe, ut videat deum? Conscientiam suam attendat, et ibi videt deum. Si caritas ibi non habitat, non ibi habitat deus; si autem caritas ibi habitat, deus ibi habitat. Vult illum forte videre sedentem in caelo? Habeat caritatem, et in illo habitat sicut in caelo. Ergo simus Israel, et laetemur in eo qui fecit nos: LAETETUR ISRAEL IN EO QUI FECIT EUM. In eo qui fecit eum laetetur, non in Arrio, non in Donato, non in Caeciliano, non in Proculiano, non in Augustino: in eo laetetur qui fecit eum. Nos, fratres, non vobis commendamus nos ipsos, sed commendamus vobis deum, quia commendamus vos deo. Quomodo vobis deum commendamus? Ut diligatis illum bono vestro, non bono ipsius, quia malo vestro eum non diligitis, non malo ipsius. Non enim minus habebit deus divinitatem, si homo in illo non habuerit caritatem. Tu crescis ex deo, non ille ex te, et tamen tantum nos dilexit prior, antequam eum diligeremus, ut filium suum unicum mitteret mori pro nobis. Qui fecit nos, factus est inter nos. Quomodo nos ipse fecit? *Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil*. Quomodo factus est inter nos? *Et verbum caro factum est, et habitavit in nobis*. Ergo ipse est in quo debemus laetari.

10 1 Ioh. 4,16   25sq. nos dilexit prior] cf. 1 Ioh. 4,19   26sq. filium ... nobis] cf. Ioh. 3,16   28sq. Ioh. 1,3   29sq. Ioh. 1,14

π : α ($V_2 Mc_1$) δ ($A H_1$) λ : πU ε : $N A n_4$ γ_1 : $C_1 P_7 S o_1$ ζ : $P_6 T K$ (*exc.*) P_{23} *lectiones selectae*: $D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 \omega, \alpha_2$ (= $F_2 F M c_1$) || 16 ergo] *inc.* K 17 nos] *des.* K 19 nos ... 30 nobis] Ps. Aug. 844

11 deum $\pi \varepsilon \zeta$ | caritatem ε 14 habitat²] inhabitat U 15 fortem δ | eo $X ma$ 18 non in Arrio *om.* $C_1 P_7$ 20 nos ipsos *om.* ma ; ipsos *om.* $U P_{15}$; nosmetipsos $H_1 \varepsilon lo$ 21 commendamus deum *tr.* U 22 eum $X ma$ | bonum vestrum non bonum $\delta \varepsilon \zeta P_{23} Y$ 23 eum] si illum α ; si eum δ ; illum U 24 illum $H_1^2 ma$ | habuerit] habeat $\gamma_1 ma$ 25 tantum tamen *tr.* δ | dilexit nos *tr.* δ 30 habitabit δ

Nemo homo sibi arroget partes ipsius; ab ipso est laetitia quae nos facit felices: LAETETUR ISRAEL IN EO QUI FECIT EUM.

(5.) ET FILII SION EXSULTENT IN REGE SUO. Ipse est Israel, filii ecclesiae sunt; quia Sion fuit quidem una civitas, quae cecidit: in eius reliquiis habitant quidem sancti temporaliter, sed Sion
 cc 2182 vera – Ierusalem vera, quia ipsa Sion quae Ierusalem –, aeterna
 5 est in caelis, *quae est mater nostra*. Ipsa nos genuit, ipsa est ecclesia sanctorum, ipsa nos nutrit, ex parte peregrina, ex magna parte immanens. Ex parte qua immanet in caelo, beatitudo est angelorum: ex parte qua peregrinatur in hoc saeculo, spes est iustorum. De illa dictum est: *Gloria in excelsis deo*; de hac dictum est: *et in*
 10 *terra pax hominibus bonae voluntatis*. Qui ergo in hac vita gemunt, et desiderant illam patriam, currant dilectione, non pedibus corporis: non quaerant naves, sed pennas; duas alas caritatis apprehendant. Quae sunt duae alae caritatis? Dilectio dei et proximi. Peregrinamur enim, suspiramus, gemimus. Venerunt ad
 15 nos litterae de patria nostra, ipsas vobis recitamus.

(6.) LAETETUR ISRAEL IN EO QUI FECIT EUM, ET FILII SION EXSULTENT IN REGE SUO. Quod dixit QUI FECIT EUM, hoc dixit IN REGE SUO. Quod audistis ISRAEL, hoc est FILII SION; et quod audistis IN EO QUI FECIT EUM, hoc est IN REGE SUO. Filius dei

5, 5 Gal. 4,26 9sq. Luc. 2,14

$\pi: \alpha (V_2 Mc_1) \delta (A H_1) \quad \lambda: \pi U \quad \varepsilon: N An_4 \quad \gamma_1: C_1 P_7 So_1 \quad \zeta: P_6 T K$
 (exc.) P_{23} *lectiones selectae: D P_3 P_5 P_{15} YX e_3 w, \alpha_2 (= F_2 F Mc_1) || 5, 1 et]*
inc. K 3 temporaliter] des. K 4 ipsa ... 15 recitamus] Ps. Aug. 845

31 nemo homo] cf. en. 148,14,2; homo om. $\lambda \varepsilon \zeta P_{23} YX$ | qui π 32 fecit δ
 5, 1 filiae $H_1 \varepsilon P_{23} YX$ | est om. $YX ma$ 2 filiae XT 3 habitabant ma
 4 Ierusalem¹ γ_1 ; et *praem. cett. ma* 7 immanens] in caelo *praem. \zeta*; in caelo
add. lo ma | qua immanet] qua manet α , in qua manet δ | angelorum est *tr.*
 $X ma$ 8 est om. γ_1 10 quia $\pi \varepsilon P_{23}$ 11 currant om. α | dilectionem V_2 ;
 per dilectionem FF_2 12 pinnas U 13 proximi] dilectio *praem. \lambda \varepsilon P_{23} YT*
 15 vestra $C_1 P_7$ | nobis ε 6, 1 filiae εP_{23} 3 hoc est] id sunt $X ma$ 4 rege
 suo filius] regno filii $C_1 P_7$

fecit nos, factus est inter nos, et rex noster regit nos. Quia creator 5
 noster fecit nos, ipse est tamen per quem facti sumus, qui est per
 quem regimur; et ideo Christiani quia ille Christus. Christus a
 chrismate dictus est, id est ab unctione. Reges autem ungebantur
 et sacerdotes: ille vero unctus est et rex et sacerdos. Rex pugnavit
 pro nobis, sacerdos obtulit pro nobis. Quando pro nobis pugna- 10
 vit, quasi victus est, vere autem vicit. Crucifixus est enim, et de
 cruce sua, in qua erat fixus, diabolum occidit: et inde rex noster.
 Unde autem sacerdos? Quid pro nobis obtulit? Date sacerdoti
 quod offerat. Quid inveniret homo quod daret *mundum? Mun-
 dam victimam. Quam victimam? Quid mundum potest offerre? 15
 O peccator, o inique, o impie, quidquid attuleris immundum est,
 et aliquid mundum pro eo offerendum est. Quaere apud te quod
 offeras. Non invenies? Quaere ex te quod offeras: non delectatur
 arietibus, nec hircis, nec tauris. Omnia ipsius sunt, etsi non offe-
 ras. Offer ergo illi mundum sacrificium. Sed peccator es, impius 20
 es, sed inquinatam conscientiam habes. Poteris forte aliquid mun-
 dum offerre purgatus; sed ut purgeris, aliquid pro te offerendum
 est. Quid ergo pro te oblaturus es, ut munderis? Si mundatus,

6, 8sq. reges ... sacerdotes] cf. 1 Reg. 10,1; 16,13; 2 Reg. 12,20; Ex. 30,30
 9 ille ... sacerdos] cf. Ps. 2,6; 44,2; Matth. 2,2; 21,5; 27,11; Hebr. 1,6
 12 inde rex noster] cf. Io. 19,19 18sq. non² ... tauris] cf. Is. 1,11; Am. 5,22

π : α ($V_2 Mc_1$) δ ($A H_1$) λ : πU ε : $N An_4$ γ_1 : $C_1 P_7 So_1$ ζ : $P_6 T P_{23}$
 lectiones selectae: $D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 w, \alpha_2$ (= $F_2 F Mc_1$)

5 fecit] qui *praem.* $\varepsilon C_1^2 P_{23} X^2 ma$ 7 regimur] nos *praem. lo ma* | Christus²
om. $U \gamma_1 P_{23} Y$ 8 ungebantur δ 9 verus $\alpha \varepsilon U P_{23} T$; vere δY | est *om.* U
 10 obtulit $\gamma_1 Y$; se *add. cett. ma* 11 victus] unctus α | vere autem] virtute π
 12 et inde] *deinde γ_1 13 quid $U \gamma_1 T$; qui δ ; qui se $\varepsilon P_{23} Y$; quia se $\alpha P_6 ma$
 14 mundum mundam victimam *conieci*; mundam victimam $\lambda \varepsilon \zeta X ma$;
 mundum $\gamma_1 P_{15} P_5 P_3 D$; mundum victimam $P_{23} Y$ 15 quam] quam mun-
 dum victimam **praem.* H_1 16 o¹ *om.* λ, ma (*aliter interp.*) | obtuleris π
 17 eo] te $U P_{23} Y P_{15} T ma$ | quid $\lambda P_{23} ma$ 18 non¹ ... offeras *om.* λ | quid
 $P_{23} Y$ 19 nec¹] et γ_1 | sunt *om.* π 20 ei γ_1 22 pro te] forte γ_1
 23 mundatus] es *add.* $\gamma_1 ma$; est ε

poteris offerre quod mundum est. Offerat ergo seipsum mundus
 25 sacerdos, et mundet. Hoc est quod fecit Christus. Nihil mundum
 invenit in hominibus quod offerret pro hominibus: seipsum ob-
 tulit mundam victimam. Felix victima, vera victima, munda vic-
 tima, hostia immaculata. Non ergo hoc obtulit quod nos illi dedi-
 cc 2183 mus; immo hoc obtulit quod a nobis accepit, et mundum obtulit.
 30 Carnem enim a nobis accepit, hanc obtulit. Sed unde illam accepit?
 De utero virginis Mariae, ut mundam offerret pro immundis.
 Ipse rex, ipse sacerdos: in illo laetemur.

(7.) LAUDENT NOMEN EIUS IN CHORO. Et chorus quid v. 3
 significat? Multi norunt chorum; et quia in civitate loquimur,
 prope omnes norunt. Chorus est consensio cantantium. In choro
 cantamus? Concorditer cantemus. In choro cantantium quisquis
 5 voce discrepaverit, offendit auditum et perturbat chorum. Si vox
 inconvenienter cantantis disturbat concentum cantantium, quo-
 modo disturbat dissonans haeresis consensum laudantium! Cho-
 rus Christi iam totus mundus est. Chorus Christi ab oriente in
 occidente consonat. Videamus si tantum extenditur chorus Chri-
 sti. Dicit psalmus alius: *A solis ortu usque ad occasum laudate*
 10 *nomen domini*. LAUDENT NOMEN EIUS IN CHORO.

7, 10sq. Ps. 112,3

π : α ($V_2 Mc_1$) δ ($A H_1$) λ : πU ε : $N An_4$ γ_1 : $C_1 P_7 So_1$ ζ : $P_6 T K$
 (exc.) P_{23} *lectiones selectae*: $D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 w, \alpha_2$ (= $F_2 F Mc_1$)
 7, 1 laudent] *inc. K* 2 chorum] *des. K* 3 chorus] *inc. K* 4 cantemus] *des.*
K 7 chorus] *inc. K* 8 est] *des. K* 10 a] *inc. K*

---

24 quod] quid ε 25 et] ut πT 26 seipsum] ipsum *om.* δ 27 munda victi-
 ma $\alpha U \gamma_1$ | vera victima *om.* U | munda victima *om.* $\alpha \gamma_1 P_{15} ma$
 31 mundam] mundum δ 32 eo $X P_6 ma$ | laetamur γ_1 7, 2 noverunt $\pi \varepsilon$
 $P_{23} X ma$ | et] et *om.* $C_1 P_7$ 3 in] si *praem.* $\varepsilon \gamma_1 K \zeta P_{23} Y ma$
 4 concorditer] cordi $C_1 P_7$ | cantemus] cantamus γ_1 5 discrepaverit $\gamma_1 ma$
 6 consensum α 7 haeresis dissonans *tr. ma* | consensus $\delta \varepsilon \zeta P_{23} Y X$; con-
 centum $C_1^2 So_1 ma$ 8 iam *om.* π | Christi chorus *tr.* γ_1 | in] et $\gamma_1 D$
 9 occidentem $X^2 ma$

(8.) IN TYMPANO ET PSALTERIO PSALLANT EI. Quare assumit tympanum et psalterium? Ut non sola vox laudet, sed et opera. Quando assumitur tympanum et psalterium, manus concinnunt voci. Sic et tu, si quando cantas ALLELUIA, porrigas et panem esurienti, vestias nudum, suscipias peregrinum; non sola vox sonat, sed et manus consonat, quia verbis facta concordant. Assumpsisti organum, consentiunt digiti linguae. Et ipsum mysterium tympani et psalterii non est tacendum. In tympano corium extenditur, in psalterio chordae extenduntur: in utroque organo caro crucifigitur. Quam bene psallebat in tympano et psalterio, qui dicebat: *Mibi mundus crucifixus est, et ego mundo!* Ipsum psalterium vel tympanum te vult tollere, qui amat canticum novum, qui te docet quando tibi dicit: *Qui vult esse meus discipulus, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me.* Non dimittat psalterium suum, non dimittat tympanum: extendatur in ligno, et siccetur a concupiscentia carnis. Nervi quanto plus fuerint extenti, tanto acutius sonant. Ut ergo acute sonaret Pauli apostoli psalterium, quid dixit? *Quae retro oblitus, in ea quae ante sunt extentus, sequor ad palmam supernae vocationis.* Extendit se ipse, tetigit Christus, et sonuit dulcedo veritatis.

IN TYMPANO ET PSALTERIO PSALLANT EI.

8, 11 Gal. 6,14 13–15 Matth. 16,24 18–20 Phil. 3,13–14

π : α ($V_2 Mc_1$) δ ($A H_1$) λ : πU ε : $N An_4$ γ_1 : $C_1 P_7 So_1$ ζ : $P_6 T K$
 (exc.) P_{23} lectiones selectae: $D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 \omega, \alpha_2$ (= $F_2 F Mc_1$)
 8, 6 concordant] *des. K* 21 in] *inc. K*

8, 3 quando] quare δ 4 alleluia cantas *tr. X ma* 5 nudum] et *praem. δ*
 7 consentiunt] et *praem. $\gamma_1 ma$* 8 ministerium γ_1 | tympanum δ 9 corda
 $H_1 P_{23} Y$ | extenditur $N P_{23} Y$ 10 crucifixa est $\gamma_1 P_{23} Y$ 11 mundus mihi
tr. γ_1 12 vel] velut $U(ac.) An_4 \gamma_1 ma$ | tollere te vult *tr. X ma* 13 dicit tibi
tr. δ 16 et siccetur] *exsiccetur (cf. *en. 150,7,3*) U | siccetur δ 19 ante]
 autem δ 20 ipsum $\pi \varepsilon \zeta$ | Christum π | sonavit $\gamma_1 P_6 ma$ 21 psallant ei et
 psalterio *tr. γ_1*

(9.) QUONIAM BENEFECIT DOMINUS IN POPULO SUO. v. 4

Quid tam beneficium, quam mori pro impiis? Quid tam beneficium quam sanguine iusto delere chirographum peccatoris? Quid tam beneficium quam dicere: 'Non ad me pertinet quod fuistis; estote quod non fuistis'? BENEFECIT DOMINUS IN POPULO SUO, dimittendo peccata, promittendo vitam aeternam. Benefacit aversum convertere, pugnans adiuvare, vincentem coronare: BENEFACIT DOMINUS IN POPULO SUO.

ET EXALTAVIT MANSUETOS IN SALUTE. Exaltantur enim et superbi, sed non in salute. Mansueti in salute, superbi in morte: ideo superbi ipsi se exaltant, et dominus eos humiliat; mansueti autem ipsi se humiliant, et dominus eos exaltat: EXALTAVIT MANSUETOS IN SALUTE.

(10.) EXULTABUNT SANCTI IN GLORIA. Aliquid volo dicere. Audite attentius de gloria sanctorum. Nemo est enim qui non amat gloriam. Sed gloria stultorum, popularis illa quae dicitur, habet illecebram deceptionis, ut ad laudes vanorum hominum quisque commotus velit sic vivere, ut praedicetur ab omnibus quibuscumque quomodocumque. Hinc homines insani v. 5

9, 7 pugnans ... coronare] cf. en. 143,5,29 et app. fontium

π : α ($V_2 Mc_1$) δ ($A H_1$) λ : πU ε : $N An_4$ γ_1 : $C_1 P_7 So_1$ ζ : $P_6 T K$
(exc.) P_{23} lectiones selectae: $D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 w, \alpha_2$ (= $F_2 F Mc_1$)
9, 3 peccatoris] des. K 7 benefecit inc. K 10 salute¹] des. K 11 mansueti]
inc. K 10, 1 gloria] des. K

9, 1 benefacit εX ; bene sensit $P_{23} Y$ 2 beneficium^{1,2} $\alpha H_1 \gamma_1 ma$ 4 beneficium $\alpha \gamma_1 ma$ 5 benefaciat δ ; benefacit $U \varepsilon \zeta P_{23}$ 7 repugnantem $\pi \varepsilon$ benefecit $\gamma_1 ma$ 9 exaltabit $T^2 P_6^2 ma$ | salutem $\pi \zeta P_{23} Y X$ | exaltentur $\varepsilon P_{23} Y$ 10 salute¹] salutem $\pi \varepsilon \zeta P_{23} Y$ | salute²] salutem $\pi P_{23} Y X T$ | mortem $\pi P_{23} Y X T$ 11 ideo] id est $lo ma$ 12 dominus $U \gamma_1 K P_{23} Y T$; deus cett. ma | eos] illos $\pi \varepsilon P_{23} Y T$ | exaltavit] et *praem.* $\gamma_1 ma$; exaltabit $X ma$ 13 salutem $\pi \varepsilon P_{23} Y T$ 10, 3 amet $\alpha X T$ | sed gloria *om.* γ_1 4 laudes] laudem suam $\pi \varepsilon$ | vanorum] honorum $V_2 A$; honorem H_1 5 quisquis ζ ut] et ε

effecti, et inflati typho, inanes intus, foris tumidi, etiam res suas perdere volunt, donando scenicis, strionibus, venatoribus, aurigis. Quanta donant! Quanta impendunt! Effundunt vires, non patrimonii tantum, sed etiam animi sui. Isti fastidiunt pauperem, 10 quia non clamat populus ut pauper accipiat; clamat autem populus ut venator accipiat. Illi ergo ubi eis non clamatur, nolunt erogare. Ubi clamatur ab insanis, insaniunt, et fiunt omnes insani, et qui exspectatur et qui exspectant et qui donant. Insana ista gloria reprehenditur a domino, improbatur ante oculos 15 omnipotentis. Et tamen, fratres, si Christus impropere suis et dicat: ‘Non a vobis accepi tantum, quantum acceperunt venatores, et illis ut donaretis, de meo donastis, ego autem *nudus eram, et non vestitis me*’, et illi: *Quando te vidimus nudum, et non vestivimus te?*, et ille: *Cum uni ex minimis meis non fecistis, neque mihi 20 fecistis*. Sed eum vis vestire qui tibi placet? In quo tibi Christus displicet? Vestire vis venatorem, quo forte victo erubescas? Christus numquam vincitur, et diabolus vicit et pro te vicit et tibi vicit et in te vicit. Talem victorem vestire non vis. Quare? Quia minus clamatur, quia minus insanitur. Propterea isti qui tali glo- 25

10, 18–21 Matth. 25,43–45

$\pi: \alpha (V_2 Mc_1) \delta (A H_1) \quad \lambda: \pi U \quad \varepsilon: N An_4 \quad \gamma_1: C_1 P_7 So_1 \quad \zeta: P_6 T \quad P_{23}$
lectiones selectae: D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 w, \alpha_2 (= F_2 F M c_1)

---

7 tipo π 8 dando U | strionibus $\delta U \varepsilon P_7$; histrionibus *cett. ma* 10 etiam *om. C_1 P_7* 11 clamat² ... accipiat *om. \lambda* | populus²] pauper ε 12 non eis *tr. \gamma_1* | clamatur] ab insanis *add. P_{23} Y* 13 insani] insania $C_1 P_7$ 14 exspectatur $\pi \varepsilon$; spectantur $P_{23} Y T$; spectatur $U \gamma_1 P_6 ma$ | exspectant $\pi \varepsilon P_{23}$; spectant $U Y P_{15} T$; spectat $\gamma_1 P_6 ma$ | donat γ_1 | insani $P_{23} Y$ 15 improbantur $P_{23} Y$ 16 et tamen ... 21 Sed eum ... *anacoluthon* | fratres] mei *add. \varepsilon \gamma_1 \zeta D ma* | si Christus] se Christus $V_2 \delta$; Christus sic *lo ma* | improperat *lo ma* et dicat *om. C_1 P_7* 17 dicit *lo ma* 19 et² ... ille *om. C_1 P_7* | quando] et *praem. lo ma* 20 uni] enim U , enim *praem. C_1 P_7* | neque mihi] mihi non $P_{23} Y X$; nec mihi *lo ma* 21 sed] si $C_1 P_7$ | vestiri $\varepsilon P_{23} Y$ 23 vicit¹] vincit $C_1 P_7$ | in te vicit et tibi vicit *tr. \alpha* 25 talem gloriam ε

ria delectantur, in conscientia sua nihil habent. Quomodo exhau-
mi 1955 riant arcas, ut vestes mittant, sic exinaniunt ipsam conscientiam,
ut nihil ibi habeant pretiosum.

(11.) Sancti autem qui exsultant in gloria, quomodo exsul-
cc 2185 tant? Non opus est ut nos dicamus; ipsius psalmi audite sequen-
tem versum: EXSULTABUNT SANCTI IN GLORIA, ET LAETABUN-
TUR IN CUBILIBUS SUIS. Non in theatris, non in amphitheatris,
5 non in circis, non in nugis, non in foris, sed IN CUBILIBUS SUIS.
Quid est IN CUBILIBUS SUIS? In cordibus suis. Audi apostolum
Paulum exsultantem in cubili suo: *Nam gloria nostra haec est, testi-*
monium conscientiae nostrae. Rursum timendum est ne quisque
apud seipsum fiat sibi placens, et quasi de conscientia sua super-
10 bus gloriatur. Debet enim quisque cum tremore exsultare, quia
donum dei est unde exsultat, non meritum suum. Etenim sunt
multi sibi placentes, et iustos se esse arbitantes; et procedit ad-
versus illos alia pagina dicens: *Quis gloriabitur castum se habere*
cor, aut quis gloriabitur mundum se esse a peccato? Est ergo quidam
15 modus gloriandi in conscientia, ut noveris fidem tuam esse since-
ram, noveris spem tuam esse certam, noveris caritatem tuam esse
sine simulatione. Sed quoniam multa sunt adhuc quae possunt
forte offendere oculos dei, lauda eum qui tibi ista donavit; tunc

---

11, 7sq. 2 Cor. 1,12 10 debet ... exsultare] cf. Ps. 2,11 13sq. Prov. 20,9

π : α ($V_2 Mc_1$) δ ($A H_1$) λ : πU ε : $N An_4$ γ_1 : $C_1 P_7 So_1$ ζ : $P_6 T K$
(exc.) P_{23} lectiones selectae: $D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 w, \alpha_2$ (= $F_2 F Mc_1$)
11, 1 sancti] inc. K 4 suis] des. K 6 quid] inc. K 8 nostrae] des. K

---

27 vestem $P_{23} Y$ | inaniunt $C_1 P_7$ | ipsam] et *praem.* $U P_{23} Y$ 28 ibi ...
quomodo *om.* $C_1 P_7$ 11, 1 exsultant²] exultent $C_1 P_7 ma$ 3 et *om.* $\gamma_1 K P_{23}$
ma 4 thesauris ε 5 sed] sive $C_1 P_7$ 9 semetipsum $\alpha \gamma_1$ | superbus de
conscientia sua *tr.* $X ma$; sua *om.* U 10 enim *om.* γ_1 13 eos $P_{23} Y$
gloriatur $P_{23} Y$ | se *om.* $C_1 P_7$ 14 gloriatur Y | se *om.* $C_1 P_7$ 15 modis δ
in conscientia gloriandi *tr.* $X ma$ 16 esse spem tuam *tr.* $X ma$ 17 forte
quae possunt *tr.* $X ma$ 18 domini α | eum] deum $\gamma_1 ma$

perficiet quod donavit. Propterea cum dixisset: LAETABUNTUR
 IN CUBILIBUS SUIS, ne quasi sibi placentes viderentur, adiunxit 20
 v. 6 statim: EXALTATIONES DEI IN FAUCIBUS EORUM. Sic laetabun-
 tur in cubilibus suis, ut non sibi tribuant quod boni sunt, sed
 illum laudent a quo acceperunt quod sunt, a quo vocantur ut
 perveniant ad id quod nondum sunt, et a quo sperant perfectio-
 nem, cui gratias agunt. Quia inchoavit: EXALTATIONES DEI IN 25
 FAUCIBUS EORUM, iam videte sanctos, videte gloriam eorum,
 videte per universum mundum, videte quod EXALTATIONES DEI
 sint IN FAUCIBUS EORUM.

(12.) ET FRAMEAE BIS ACUTAE IN MANIBUS EORUM. Fra-
 meae appellatur quam vulgo spatham dicunt. Sunt enim gladii ex
 una parte acuti, ipsae sunt machaerae. Istaes autem frameae, ipsae
 et romphaeae, ipsae etiam spathae appellantur. Magnum myster-
 rium habet hoc genus ferramenti, quod ex utraque parte acutum 5
 est. Ipsae FRAMEAE sunt BIS ACUTAE IN MANIBUS EORUM. Fra-
 meas bis acutas intellegimus sermonem dei: et una framea est, sed
 ideo multae dicuntur quia multa ora sunt et multae linguae sanc-
 torum. Sermo ergo dei gladius bis acutus. Unde bis acutus? Dicit
 de temporalibus, dicit de aeternis. In utroque probat quod dicit, 10

12, 9 sermo ... acutus] cf. Hebr. 4,12

π : α ($V_2 Mc_1$) δ ($A H_1$) λ : $\pi U f_3$ ε : $N A n_4$ γ_1 : $C_1 P_7 S o_1$ ζ : $P_6 T$
 K (*exc.*) P_{23} *lectiones selectae*: $D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 \omega, \alpha_2$ (= $F_2 F Mc_1$)
 21 exaltationes] *inc. K* 23 sunt] *des. K* 25 cui] *inc. f_3* 12, 1 et] *inc. K*
 5 ferramenti] *des. K* 6 frameas] *inc. K* 7 dei] *des. K* 9 sermo] *inc. K*
 10 dicit²] *des. K*

19 proficiet γ_1 | quod donavit *om. \gamma_1* 21 exaltationes *U Prosp. ps., Psalt. Ver., cc*; exaltationes *cett. ma* 22 tribuant] placeant $K C_1 P_7$ | quo $C_1 P_7$
 23 laudant δ 25 cui] aut $C_1 P_7$ | exaltationes *U Prosp. ps., Psalt. Ver., cc*; ex-
 ultationes *cett. ma* 27 exaltationes *U Prosp. ps., Psalt. Ver., cc*; exultationes
cett. ma 28 sunt $\varepsilon \zeta$ 12, 2 quam *om. C_1 P_7* | spata δ 3 acutae δ | ipsae¹
 ipsi $N \gamma_1 \zeta$ | istae] ipsae πma 7 dei (*cf. infra* 9) $\gamma_1 K$; domini f_3 *cett. ma*
 8 multae¹] multi U | orta ε 9 dicitur δ 10 quod] quid ε

et eum quem ferit, separat a mundo. Nonne ipse est gladius, de
 quo dominus: *Non veni pacem mittere, sed gladium?* Attende quo-
 cc 2186 modo venit disiungere, quomodo venit separare. Disiungit sanc-
 tos, disiungit impios, separat a te quod te impedit. Filius vult
 15 servire deo, pater non vult; venit gladius, venit sermo dei: dividit
 filium a patre. Filia vult, mater non vult: gladio dividuntur ab
 invicem. Nurus vult, socrus non vult: veniat gladius bis acutus,
 afferat promissionem vitae praesentis et futurae, temporalium
 mi 1956 consolationem, aeternorum perfructionem. Ecce gladius ex utra-
 20 que parte acutus, promittens temporalia, in qua non fefellit.
 Nonne ecclesia dei per totum mundum non erat? Ecce est. Antea
 legebatur, et non videbatur: modo sicut legitur, ita cernitur.
 Quidquid temporaliter nobis promissum est, ad unam partem
 gladii pertinet; quidquid in sempiternum, ad alteram partem gla-
 25 dii pertinet. Habes spem futurarum rerum, habes consolationem
 praesentium. Noli retrahi ab eo qui vult retrahere: pater, mater,
 soror, uxor sit, amicus sit, non te retrahat; et utilis tibi erit gla-
 dius bis acutus. Utiliter te ille separat, male te tu conglutinas.
 Venit ergo dominus noster ferens gladium bis acutum, promit-

---

 12 Matth. 10,34

π : α ($V_2 Mc_1$) δ ($A H_1$) λ : $\pi U f_3$ ε : $N An_4$ γ_1 : $C_1 P_7 So_1$ ζ : $P_6 T$
K (*exc.*) P_{23} *lectiones selectae*: $D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 w, \alpha_2$ (= $F_2 F Mc_1$)
 17 *veniat*] *inc. K* 25 *pertinet*] *des. K*

11 *est om.* δ 12 *dominus* γ_1 ; dicit *add. f_3 cett. ma* | *mittere* $\gamma_1 X$; in terram
 (terra $V_2 A P_{23}$) *add. f_3 cett. ma* 13 *venit!*] *veniet* ε ; *inhiet* $P_{23} Y$ | *disiungit*
 π 14 *disiungit* π 15 *venit gladius om.* $C_1 P_7$ | *gladium* π 16 *dividuntur*
gladio tr. δ 17 *socrus* $\gamma_1 ma$; sed *praem. f_3 cett. ma* | *venit* $\delta U f_3 P_{23} Y$
 18 *afferat* $U f_3 \gamma_1 ma$; *offerat cett.* | *promissiones* $P_{23} Y$ | *consolationem*
temporalium tr. X ma 19 *perfructionem* $C_1 P_7 w$; *perfruitionem cett. ma*
 20 *temporalia*] et *aeterna add. D ma* | *qua* (*sc. parte*) λ (*exc. V_2*) f_3 ; *quo* $\varepsilon \gamma_1 K$
 $\zeta P_{23} Y ma$; *quibus* V_2, ma *in app.* | *non*] *nos* $\varepsilon \gamma_1 \zeta P_{23} Y ma$ 21 *ante* δ
 23 *promissum nobis tr.* δ 24 *in om.* γ_1 25 *habes!*] *habet* δ | *futurorum*
 $P_{23} Y$ 27 *te om.* $C_1 P_7$ | *retrahat* $\gamma_1 X$; *retrahant* $f_3 cett. ma$ 28 *tu te tr.* α
 29 *noster om.* αA ; *non* H_1

tens aeterna, implens temporalia. Nam ideo et duo testamenta 30
dicuntur. Quae erant FRAMEAE BIS ACUTAE IN MANIBUS EORUM?
Duo testamenta ad gladium bis acutum pertinent: vetus testamen-
tum terrena promittit, novum aeterna. In utroque sermo dei
verax inventus est, ut gladius bis acutus. Quare ergo in manibus,
et non in linguis? ET FRAMEAE BIS ACUTAE inquit IN MANIBUS 35
EORUM. IN MANIBUS dixit in potestate. Acceperunt enim sermo-
nem dei in potestate, ut ubi vellent dicerent, cui vellent dicerent:
non timerent potestatem, non contemnerent pauperem. In mani-
bus enim habebant gladium. Qua volebant, vibrabant, versabant,
percutiebant. Et hoc totum erat in potestate praedicantium. Nam 40
si non est in manibus sermo, ne forte aliquis dicat: ‘Quomodo
sermo est gladius bis acutus et quomodo in manibus?’, si ergo
sermo non est in manibus, quare scriptum est: *Factus est sermo
domini in manu Aggaei prophetae?* Numquid, fratres, sermonem
suum deus in digitis ipsius fecit? Quid est *in manu* ipsius *factus* 45
est? In potestate illi datum est praedicare sermonem dei. Pos-
tremo possumus et has manus intellegere. Nam qui locuti sunt,
in lingua habuerunt sermonem dei, qui scripserunt, in manibus.
ET FRAMEAE BIS ACUTAE IN MANIBUS EORUM.

(13.) Iam, fratres, videtis sanctos armatos, attendite strages,
attendite proelia gloriosa. Si enim imperator, et miles, si miles, et

---

43sq. Agg. 1,1

π : α (V_2 Mc_1) δ (A H_1) λ : π U f_3 ε : N An_4 γ_1 : C_1 P_7 So_1 ζ : P_6 T
 K (*exc.*) P_{23} *lectiones selectae*: D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 w , α_2 (= F_2 F Mc_1)
34 quare] *inc.* K 35 linguis] *des.* K 36 in¹] *inc.* K 38 potestatem] *des.* K
13, 1 fratres] *inc.* K 2 proelia] *des.* K | imperator] *des.* f_3

---

31 erant γ_1 ; ergo *add. cett. ma* 32 ad] et ε 35 inquit *om.* λ f_3 36 enim]
ergo X ma 37 in *om.* f_3 | cui vellent dicerent *om.* λ f_3 38 paupertatem γ_1
 ma 42 est sermo *tr.* ζ 46 dei] domini X ma 47 et] etiam C_1 P_7 ma ; etiam
et ε So_1 ζ P_{23} | intellegere] *aliter praem.* F F_2 An_4 D ma 48 linguam N T
in²] et U ; *om.* π 13, 1 iam *om.* λ | videte K ζ | armatos sanctos *tr.* γ_1 K
2 gloriosa proelia *tr.* X ma | si miles *om.* γ_1 | et hostis *rep.* U

hostis, si bellum, et victoria. Quid fecerunt isti habentes in mani-
 cc 2187 bus frameas bis acutas? AD FACIENDAM VINDICTAM IN GENTI- v. 7
 5 BUS. Videte si non est facta vindicta in gentibus. Quotidie ipsa
 fit; hoc agimus et nos loquendo. Attendite quomodo caesae sunt
 gentes Babyloniae. Illi redditur duplum. Sic enim de illa dictum
 est: *Reddite illi duplum, ad quod fecit*. Quomodo redditur
 duplum? Bellant sancti, educunt frameas bis acutas, fiunt strages,
 10 fiunt occisiones, separationes: quomodo duplum illi redditur? Illa
 quando poterat persequi Christianos, carnem occidebat, deum
 non confringebat; modo illi duplum redditur, et pagani exstingu-
 guuntur, et idola franguntur. Quomodo, inquires, pagani occiduntur?
 Quomodo, nisi cum Christiani fiunt? Quaero paganum, non
 mi 1957 invenio: Christianus est. Ergo mortuus est paganus. Nam si non
 occiduntur, unde dictum est Petro: *Macta et manduca*? Unde ipse
 Saulus occisus est persecutor, et Paulus erectus est praedicator?
 Quaero Saulum persecutorem, et non invenio: occisus est. Unde?
 De framea bis acuta. Sed quia occisus in se, et vivificatus in Chri-
 20 sto, ideo confidens dicit: *Vivo autem iam non ego, vivit autem in*
me Christus. Quomodo illi, sic per illum. Etenim cum factus esset
 praedicator, accepit et ipse in manibus frameam bis acutam *ad*

13, 8 Hier. 50,29; Apoc. 18,6 16 Act. 10,13 20sq. Gal. 2,20

π : α ($V_2 Mc_1$) δ ($A H_1$) λ : πU ε : $N An_4$ γ_1 : $C_1 P_7 So_1$ ζ : $P_6 T K$
 (exc.) P_{23} *lectiones selectae*: $D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 w, \alpha_2$ (= $F_2 F Mc_1$) || 3 quid]
inc. K 5 gentibus] *des. K 9 bellant]* *inc. K 10 occisiones]* *des. K 12 et]*
inc. K 15 paganus] *des. K*

3 et om. πN 5 vindicta facta *tr. X ma* | ipsa fit] ut ipsa fiat $P_{23} Y$ 6 sunt
 caesae *tr. \gamma_1* 7 dictum] scriptum *lo ma* 8 ad ... duplum om. α 10 illi du-
 plum *tr. U X P_6 ma* 11 occidebant ... confrangebant $C_1 P_7$ | deum] domi-
 num γ_1 ; nostrum *add. P_{23} Y* 12 non om. $\varepsilon \gamma_1$ | frangebat U | duplum illi *tr.*
 α | pagania ε 13 confringuntur δ 16 ipse] *vis si $C_1 P_7$ 19 occisus] est
add. \gamma_1 P_{23} Y P_6 ma | vivificatus] est *add. \gamma_1 Y ma* 20 *confitens $U \gamma_1$
 autem¹] vero $\alpha \zeta P_{23}$ 21 illi] ille $U An_4 \gamma_1 P_{15}$; fit *add. \varepsilon P_{23} Y T*

faciendam vindictam in gentibus. Et ne vere tu putares ferro per-
 cuti homines, sanguinem fundi, vulnera in carne fieri, sequitur et
 exponit: **OBIURGATIONES IN POPULIS.** Obiurgatio quae est? 25
 Correptio. Procedat ex vobis framea bis acuta, nolite cessare;
 dedit illam vobis deus pro modulo vestro. Qualis homo es, qui
 idola colis? Dic amico tuo, si tamen remansit cui dicas: ‘Qualis
 homo es, qui dimisisti eum a quo factus es, et adoras quod fecisti?
 Melior est faber, quam quod fabricat faber. Si fabrum adorare 30
 erubescis, quod faber fecit, non erubescis?’ Cum coeperit erube-
 scere, cum coeperit compungi, fecisti vulnus de framea; pervenit
 ad cor, moriturus est ut vivat: **FRAMEAE BIS ACUTAE IN MANIBUS**
EORUM, AD FACIENDAM VINDICTAM IN GENTIBUS, OBIURGATIO-
NES IN POPULIS. 35

v. 8 (14.) **UT ALLIGENT REGES EORUM IN COMPEDIBUS ET**
NOBILES EORUM IN VINCULIS FERREIS, UT FACIANT IN EIS
IUDICIUM CONSCRIPTUM. Facile exposuimus quomodo de fra-
 meis cadant ut exurgant, separentur ut congregentur, vulneren-
 tur ut sanentur, moriantur ut vivant: sed quid faciemus? Quo- 5
 modo exponimus **AD ALLIGANDOS REGES EORUM IN COMPEDI-**
BUS? Reges gentium alligandi **IN COMPEDIBUS ET NOBILES EORUM**
IN VINCULIS, addidit **FERREIS.** Adestote, ut agnoscatis quod nos-
 tis. Isti enim versus quos coepimus exponere, obscuri sunt, sed
 illud quod ex illis dicturus sum, non est novum. Iam notum est 10

π : α ($V_2 Mc_1$) δ ($A H_1$) λ : πU ε : NAn_4 γ_1 : $C_1 P_7 So_1$ ζ : $P_6 T K$
 (exc.) P_{23} *lectiones selectae*: $D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 w, \alpha_2$ (= $F_2 F Mc_1$) || 23 et]
inc. K 26 correptio] des. K 14, 1 ut] inc. K 3 conscriptum] des. K

---

23 homines ferro percuti *tr. X ma* 24 fudi δ | carnem γ_1 26 *correctio γ_1
 $P_5 T$ | ex] a δ 27 es] est λ 28 colit αU ; colat δ 29 es¹] qui idola colis (*l.*
*27sq.) rep. α 31 erubescis^{1,2}] erubesces $V_2 \varepsilon$ | quod $\gamma_1 P_6 ma$; adorando
praem. $\lambda \varepsilon P_5 X$; adorandum $P_{23} Y$; adorare T 33 framea bis acuta π
14, 1 ut alligent] ad alligandum π ; ut adalligent ε 4 cadent εT | congregan-
tur εP_{23} 6 exponemus $U X ma$ | alligandum λ 10 ex om. γ_1*

cc 2188 vobis; modo non discere opus habetis, sed commemorari. Ad hoc
autem voluit deus obscure ponere quosdam versus suos, non ut
aliquid novum de illis eruatur, sed ut quod iam usitatum erat,
obscuris expositis innovetur. Novimus reges factos Christianos,
15 novimus nobiles gentium factos Christianos. Sunt hodieque, et
fuerunt et erunt, et non cessant frameae bis acutae in manibus
sanctorum. Quomodo ergo 'ligatos compedibus et vinculis fer-
reis' intellegimus? Scit caritas vestra et eruditio – quia in ecclesia
nutriti estis, et soletis audire divinas lectiones –, quoniam *infirmi*
20 *mundi elegit deus, ut confunderet fortia; et stulta mundi elegit deus*
ad confundendos sapientes, et ea quae non sunt tamquam quae sint,
ut quae sunt evacuentur. Sic enim ait apostolus: *Videte enim voca-*
tionem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem,
non multi potentes, non multi nobiles, sed stulta mundi elegit deus,
25 *et infirma mundi, ut confunderet fortia, et ignobilia et contemptibi-*
mi 1958 *lia elegit deus, et ea quae non sunt tamquam quae sunt, ut ea quae*
sunt evacuentur. Venit deus Christus prodesse omnibus: sed elegit
prodesse imperatori de piscatore, non piscatori de imperatore, et
elegit ea quae nullius momenti erant in mundo. Ipsos implevit

14, 19–22 infirma ... evacuentur] 1 Cor. 1,27–28
evacuentur] 1 Cor. 1,26–28

22–27 videte ...

π : α ($V_2 Mc_1$) δ ($A H_1$) λ : πU ε : $N An_4$ γ_1 : $C_1 P_7 So_1$ ζ : $P_6 T K$
(exc.) P_{23} *lectiones selectae*: $D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 \omega, \alpha_2$ (= $F_2 F Mc_1$)
14 novimus] *inc. K* 15 Christianos] *des. K* 17 quomodo] *inc. K*
18 intellegimus] *des. K*

11 modo] quod *praem.* α ; quo *praem.* δ 13 servatur δ | iam quod *tr.* $\pi \varepsilon P_{23}$
 T 14 innovatur δ 15 novimus ... Christianos *om.* $V_2 H_1$ | et *om.* γ_1
16 et erunt *om.* $C_1 P_7$ | erant α | non cessant] nunc essent C_7 ; nunc
cessent P_7 18 quia] qui λ 19 nutriti estis] convenitis α ; noveritis δX
21 quae² ea *praem.* $\gamma_1 Y X ma$ | sint] sunt $\delta C_1 P_7 X T ma$ 22 quae] non
add. $F_2 \delta \varepsilon$ 26 tamquam quae sunt *om.* U | quae² ea *praem.* $\gamma_1 \zeta P_{23} Y ma$
27 prodesset N ; ut prodesset $An_4 \zeta$ 28 prodesset ε | imperatori] imperator
et δ ; imperatori et ε 29 ea] illa α | implebit $C_1 P_7$

spiritu suo, dedit eis frameas bis acutas. Praedicari coepit evangelium, ire per totum orbem terrarum. Fremuit mundus, erexit se leo adversus agnum, sed fortior leone inventus est agnus. Leo victus est saeviendo, agnus vicit patiando. Conversa sunt corda hominum ad timorem Christi; coeperunt reges, coeperunt nobiles miraculis commoveri, prophetiae adimpletione turbari, videre in unum nomen concurrere genus humanum. Et quid facerent? Multi elegerunt ignobilitatem, et dimittentes domos suas, substantias suas distribuentes pauperibus, cucurrerunt ad perfectionem. Tali enim imperfecto dicitur a domino: *Si vis esse perfectus, vade, vende omnia quae habes, et da pauperibus, et veni, sequere me, et habebis thesaurum in caelis*. Multi ex nobilibus fecerunt hoc, sed cessaverunt isti esse nobiles gentium; elegerunt paupertatem in saeculo, nobilitatem in Christo. Multi autem tenent ipsam nobilitatem, tenent regias potestates, et sic sunt Christiani. Ipsi sunt tamquam IN COMPEDIBUS et tamquam IN VINCULIS FERREIS. Unde hoc? Ne progredierentur ad illicita, compedes acceperunt, compedes sapientiae, compedes verbi dei.

(15.) Quare ergo ferrea vincula, non aurea? Ferrea sunt quamdiu timent; ament, et aurea erunt. Attendat caritas vestra quid loquar. Audistis modo apostolum Iohannem: *Timor non est*

30sq. praedicari ... terrarum] cf. Matth. 28,19 39–41 Matth. 19,21
47 compedes sapientiae] cf. Eccli. 6,25 15, 3–5 1 Ioh. 4,18

π : α ($V_2 Mc_1$) δ ($A H_1$) λ : πU ε : $N A n_4$ γ_1 : $C_1 P_7 S o_1$ ζ : $P_6 T K$
(exc.) P_{23} lectiones selectae: $D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 \omega$, α_2 (= $F_2 F M c_1$) || 46 ne]
inc. K 15, 2 erunt] des. K

30 suo] sancto ζ | datis frameis bis acutis γ_1 | eas $U N$ | praedicare $\alpha_2 \varepsilon P_7 X$
 $P_6 ma$ | coepit] praecepit $X ma$ 31 ire] et *praem. X ma* | terrarum orbem
tr. δ | fremit π 37 domus $\delta \varepsilon$ 39 enim] ergo $\pi \varepsilon T$ | perfectus esse *tr. δU*
 $X ma$ 40 omnia *om. δ* 41 hoc *om. $C_1 P_7$* 42 esse *om. α* | nobiles esse *tr.*
 $\gamma_1 \zeta$ 43 saeculo] caelo $C_1 P_7$ | tenent *om. γ_1* 46 compedes] compedis δ
15, 1 ferrea vincula non aurea λK ; vincula ferrea et (et *om. $C_1 P_7 P_6$*) non
vincula (vincula non γ_1) aurea $\varepsilon \gamma_1 \zeta P_{23} ma$ 3 timor] inquit *add. α*

cc 2189 *in caritate, sed perfecta caritas foras mittit timorem, quia timor*
 5 *tormentum habet.* Hoc est vinculum ferreum. Et tamen nisi
 timore homo incipiat deum colere, non perveniet ad amorem.
Initium sapientiae timor domini. Incipit ergo a vinculis ferreis,
 finitur ad torquem aureum. Dictum est enim de sapientia: *et tor-*
 10 *quem aureum circa tuam cervicem.* Non tibi imponeret torquem
 aureum, nisi primum in compedibus ferreis te alligasset. Coepisti
 a timore, consummaris ad sapientiam. Quam multi sunt qui
 propterea nolunt male facere, quia gehennas timent, quia crucia-
 tum timent! Nondum amant iustitiam. Si illis promitteretur im-
 punitas, et diceretur eis: ‘Facite quod vultis securi, impunitum
 15 vobis erit’, emitterent progressus libidinum suarum in quaeque
 nequissima, et maxime, fratres mei, maxime reges et nobiles,
 quibus non facile dicitur: ‘Quid fecisti?’ Nam pauper homo, etsi
 non timeat deum, quia nullarum virium est, nullarum faculta-
 tum, ne cum se commoverit, in supplicium rapiatur, cessat
 20 timore hominis, etsi non dei. Potentes autem mundi, reges, nobi-
 les, nisi deum timeant, quid timebunt? Sed praedicatur illis, et
 percutiuntur framea bis acuta. Dicitur illis quia est qui ponat

---

7 Ps. 110,10 8sq. Eccli. 6,25 22–24 qui ... sunt] cf. Matth. 25,33

π : α ($V_2 Mc_1$) δ ($A H_1$) λ : πU ε : $N An_4$ γ_1 : $C_1 P_7 So_1$ ζ : $P_6 T K$
 (exc.) P_{23} lectiones selectae: $D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 w, \alpha_2$ (= $F_2 F Mc_1$)
 7 initium] inc. K 11 sapientiam] des. K

---

4 foris γ_1 6 homo timore tr. δ | incipiat homo tr. πma | pervenit δ ; perve-
 niat $N P_{23}$ 7 incipiat $C_1 P_7$ | ergo *om. γ_1 8 finit $A U P_{23}$ | auream $P_{23} Y$
 X | dictum ... aureum om. U | de sapientia] sapientiae δ 9 auream $P_{23} Y X$
 10 auream $P_{23} Y X$ | primo $\gamma_1 Y ma$ | coepisti] sed praem. $\gamma_1 K$ 11 consu-
 maris δ ; consummare $N C_1^2$; consummari $C_1 P_7$ 12 male facere nolunt tr.
 δ | gehennam γ_1 | cruciatus lo ma 14 impunitum γ_1 15 erit vobis tr.
 δ 16 nequissimam δ 17 dicitur facile tr. δ | quod δ 18 nullarum virium
 est om. $C_1 P_7$ | est om. δ 19 patiat $C_1 P_7$; puniatur So_1 20 potentes] om-
 nipotentis δ 21 deum] reges α | quod $C_1 P_7$ | et] ut $C_1 P_7$ 22 illis om. C_1
 P_7

alios ad dexteram, alios ad sinistram, ut dicat eis qui a sinistris mi 1959
sunt: *Ite in ignem aeternum, qui paratus est diabolo et angelis eius.*
Nondum diligunt iustitiam, sed timent poenam, et timendo poe- 25
nam iam acceperunt compedes, et in vinculis ferreis erudiuntur.
Venit ad nos homo de saeculo potens, offendit illum uxor sua,
aut forte concupivit alterius pulchriorem aut alteram ditiorem,
vult dimittere illam quam habet, non facit. Audit a servo dei,
audit a propheta, audit ab apostolo: 'Non facis'. Audit ab eo in 30
cuius manibus est framea bis acuta: 'Non facis, non licet, non
permisit deus dimittere uxorem, excepta causa fornicationis';
audit hoc, timet, non facit. Pedes leves iam progrediebantur in
lapsum, compedibus tenentur, habet vincula ferrea, timet deum.
Dicitur illi: 'Damnabit te deus, si feceris; iudex est supra omnes, 35
audit gemitum uxoris tuae, reus teneberis in conspectu eius'. Hac
concupiscentia blanditur, hac poena deterret. Ibatur ad consenti-
endum pravae cupiditati, nisi vincula ferrea retinerent. Quod
plus est, si dicat: 'Continere iam volo, nolo iam uxorem', non
potest. Quid, si tu vis, et illa non vult? Numquid per continen- 40
tiam tuam debet illa fieri fornicaria? Si alio nupserit te vivo, adul-

---

24 Matth. 25,41 31sq. non² ... fornicationis] cf. Matth. 5,32

π : α ($V_2 Mc_1$) δ ($A H_1$) λ : $\pi U f_3$ ε : $N A n_4$ γ_1 : $C_1 P_7 S o_1$ ζ : $P_6 T$
 P_{23} lectiones selectae: $D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 w, \alpha_2$ (= $F_2 F M c_1$) || 25 timent]
inc. f_3

---

23 a sinistris] ad sinistram $\alpha P_{23} Y$ 25 poenam timent *tr. \gamma_1* 26 iam *om. U*
 $C_1 P_7$ | et *om. \delta* 28 alterius] alteram $V_2 \zeta P_{23} Y^2$ | pulchriorem] pulchritu-
dine rem $C_1 P_7$ 29 illam dimittere *tr. \pi*; dimittere eam $Y ma$ | habet] et
add. X ma | facis $Y D P_3 P_5 P_{15} X$ 30 apostolo] et *add. X ma* | facis $\gamma_1 Y D$
 $P_3 P_5 P_{15} X$; facit *cett. ma* 31 framea est *tr. \alpha* | facias $T H_1^2$; facies $X ma$
licet] tibi *add. \alpha ma* 32 *permittit $\gamma_1 ma$ | excepto α ; ex qua δ 33 timet]
et *add. \varepsilon \gamma_1 ma* 34 habent $C_1 P_7$ 36 teneris $C_1 P_7$ 37 deterret ibatur] de-
terrebitur $C_1 P_7$; deterretur $\varepsilon Y C_1^2 S o_1 X$; deterretur ibat enim *lo*; deterret
ibat *ma* | consciendum εY 40 potes $D ma$ | quod α 41 debes $H_1 \varepsilon$
illam fieri fornicariam $\delta \varepsilon T$ | alio $\alpha U f_3$; alii $\delta \varepsilon \zeta P_{23} X ma$; alia γ_1

cc 2190 tera erit. Non vult tali lucro deus compensare tale damnum. Red-
 de debitum: etsi non exigis, redde. Pro sanctificatione perfecta
 45 deus tibi computabit, si non quod debes exigis, reddis quod debe-
 tur uxori. Times, non facis; concutiuntur vincula tua. Audi quia
 vinculis ferreis constrictus es: *Alligatus es uxori? Ne quaesieris solu-*
tionem. Durum est, ferreum est. Nam quando dominus hoc ait,
 ostendit quia vinculum ferreum est. Adolescentes, auditis?
 Vincula ferrea sunt: nolite pedes mittere. Cum miseritis, artius
 50 constringimini compedibus. Tales compedes consolidant vobis et
 episcopi manus. Numquid non fugiunt in ecclesia compediti? Et
 solvuntur hic? Viri fugiunt huc volentes dimittere uxores suas;
 hic artius colligantur: nemo solvit has compedes. *Quod deus con-*
iunxit, homo non separet. Sed dura sunt vincula. Quis nesciat?
 55 Ipsam duritiam doluerunt apostoli, et dixerunt: *Si talis causa est*
cum uxore, non expedit nubere. Si vincula ferrea sunt, non opus est
 ut illuc pedes mittantur. Et dominus: *Non omnes capiunt verbum,*
sed qui potest capere, capiat. *Alligatus es uxori? Ne quaesieris solutio-*
nem, quia ligatus es vinculis ferreis. *Solutus es ab uxore? Ne quaesi-*
 60 *eris uxorem*: non te colliges vinculis ferreis.

46sq. 1 Cor. 7,27 53sq. Matth. 19,6 55sq. Matth. 19,10 57sq. Matth.
 19,11–12 58–60 1 Cor. 7,27

π : α ($V_2 Mc_1$) δ ($A H_1$) λ : $\pi U f_3$ ε : $N An_4$ γ_1 : $C_1 P_7 So_1$ ζ : $P_6 T$
 K (exc.) P_{23} lectiones selectae: $D P_3 P_5 P_{15} Y X e_3 w, \alpha_2$ (= $F_2 F Mc_1$)

44 computavit δAn_4 ($N lnp$) $\gamma_1 P_{23} Y$ | quod non tr. δ | debes $U f_3 \varepsilon \gamma_1 P_{23} Y$
 X ; debetur $A H_1^2$ ($om. H_1$) ζ ; tibi debetur αma | reddis] *sed praem. $\alpha \gamma_1 \zeta$
 $P_{23} ma$ 46 ferreis vinculis tr. δ 48 est ferreum $X ma$ | audistis $P_{23} Y$; audi-
 te αma 50 constringimini ma | consolidat δ | vos $P_{23} Y$ | et om. ζ
 51 non fugiunt] confugiunt δ | ecclesiam $V_2 So_1 X ma$ 52 huc] hic $V_2 T$; et
 hoc $\gamma_1 P_6$ 53 *solvet $U f_3 P_{23} Y$ | iunxit γ_1 55 doluerunt] retulerunt δ
 est causa tr. $lo ma$ 57 illic $X ma$ | verbum] istud add. $X ma$ 59 quia liga-
 tus $U f_3$; qui ligatus $\delta \varepsilon$; quia alligatus cett. ma | solutus ... quaesieris om. δ
 ε | solutus ... 16, 1 conscriptum om. γ_1 60 non] ne $\alpha U f_3 \varepsilon P_{23} Y$ | conligis
 $\delta \varepsilon Y$